

ПУБЛІКАЦІЄЮ роману «Великі поминки» (журнал «Вітчизна» №№ 8—9 ц. р.) письменник Феодосій Роговий завершив багаторічну працю над трилогією із життя нашого краю. Вона, окрім згаданого твору, включає в себе романи «Свято останнього млива» та «Поруки для батька», які мали як журнальні варіанти, так і вийшли окремими книгами. Тож нам, землякам відомого майстра української сучасної прози, вже настав час подумати про висунення його кандидатури на здобуття Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка в галузі літератури на 1992 рік. На наступний в нас вже просто не вистачить часу.

Та повернемося до «Великих поминок», які вже, безсумнівно, стали помітним явищем в літературному житті цього року. Я рішуче не згоден з безапеляційним твердженням окремих літературних оглядачів, що це роман про страшний голодомор на Україні на початку 30-х років. Врешті, це заперечує і сам автор, наголошуючи на початку своєї розповіді: «Збирається переселити туди десь, а ваші села — в Притулівку чи Мозолянку, бо там справлятимуть громадську панахиду, **ВЕЛИКІ ПОМИНКИ ЗАГИБЛИХ НА ДНІПРІ**» (підкреслення моє — В. Я.). Отже, маємо конкретну версію щодо назви роману. Хоча письменник своїм твором мав намір пом'янути і жертв Колими, і якого голодомору, і воєнного лихоліття.

І все ж роман «Великі поминки» — це глибоко реалістичний, філософський твір про наше тривожне сьогодення, недосконалість колгоспної системи, яка сприяла глибокій катастрофі сучасного села, а звідси й породження невідомої виразок хворобливого суспільства. І започаткувала ця біда ще на зорі сталінської колективізації: «До власті дорватися тоді було не трудно: на-

паскудив чи голосно залався у церкві чи під церквою, насмілювався однімати, викручувати з рукими все хатне, аж до ложки, сусплювати сяк-таке збіжжичко... вже ти й за «власть советов», активіст тобто. Не бог, але півбога точно. Роби, що тільки хочеш, лиш би тільки не проти колгоспу... Для цього не треба ні розуму, ні совісті, ні

вони слугують творчому задуму автора для зображення об'ємного художнього полотна, назва якому — суворая правда життя.

Бодай коротко переповісти зміст книги чи простежити чітку сюжетну лінію надзвичайно важко. Феодосій Роговий, чи не один на Україні, має особливу, власну манеру письма. Це його вигідно

ти — чи карати хворобами, чи зглянутись на нашу темну дурість». А дурість — це й штучні, запліснявілі моря, і забур'яненість родючих земель, і, нарешті, апофеоз рапортової, орденоносної гучноманії — чорнобильська катастрофа. Її не видихають наші онуки і в наступному столітті.

Роман «Великі поминки» — твір аналітичний до минувшини, є прогнозом і до майбутнього. Бо коли викориняться в нашому суспільстві болячки командно-адміністративної системи, наскрізь прогнилого фальшивого режиму викривлених ідей, то в такому випадку можна думати про народження нової людини. Хоча, як відомо, в свій час нас з різних командних висот переконували, що ми вже маємо нову спільність — радянський народ. Що з тієї спільності вийшло, знаємо через трагічну призму подій останніх років. Трилогія Феодосія Рогового в певній мірі дає відповідь на риторичне запитання — чому ж так сталося?

Якось було б прикро після всього сказаного шукати вади нової роботи земляка. Вони, безсумнівно, є. Це знову ж таки цілковита зневага до усталених літературних законів (зав'язка, кульмінація, розв'язка), хаотичність розділів, ускладненість мови. Шанувальники легкого читива (в цьому я переконаний) взагалі не сприймуть роман. Але ж він на них і не розрахований...

Завершується оповідь Феодосія Рогового могутнім акордом: «Обвійнуло різвим теплим подихом — і вчулося мій крові, ніби до нас га Великі Поминки рушає цілий здвиг козацького і некозацького народу... Пом'янемо, кому що пом'яється, та й нумо нову пам'ять раживати, вільнішу... Хоча би з хортицької слави починаючи. Благо-ловімось, кажу, на вдачу. Всі три рази благословімось...».

В. ЯРОШЕВСЬКИЙ.

• Книги наших земляків

ПРАВДА ЖИТТЯ

співчуття, ні милосердя».

Тодішнє насильство запрограмувало сьогоднішню гірку дійсність. Скільки зараз колективних господарств, які, крім боргів перед державою, нічого не мають, а голови тим часом роз'їжджають в чорних «Волгах», по-панському. «Глумляться і ад людом, не інакше». І такого полинового присмаку на сторінках роману відчуваємо багато.

Важко визначити головного героя «Великих поминок». Сам народ виконує тут цю благородну місію. А це об'ємне узагальнення включає в себе, насамперед, Прокопа Ядовського — Більшовика (уособлення людської совісті і всього святого на землі), Надьку Байдужиху, Мелашку, безсмертного Йона Бесарабу, Данька-комбайнера, Ярину-доярку, Нигоніда. «Нема Нигоніда, і дуже шкода... не стало однієї людини, а совісті в нас на кутку моментально поменшало». Але ж правди ніде діти, поняття народ включає в себе і лихого бригадира Гераська, і його освідомителів Пилипа Маштака та Микитку Полбога, і заступника голови правління Льоньку Голея. Взагалі роман насичений такою кількістю дійових осіб, що їх не те, що неможливо запам'ятати, а й перелічити. Але всі

різняють від інших колет прозаїчного цеху не тільки республіки, а й країни. Книгу приємно читати «не залпом», як детектив чи любовну сповідь, а уривками, епізодично. Зате скільки насолоди отримує вдумливий читач і від людської говірки, і від пейзажних замальовок, і від авторських міркувань.

До речі, розповідь в романі ведеться від вчителя Теодосія Корнійовича Окраїнця (тут неважко вгадати самого автора). Так от, вчителя мати споряджає на Великі Поминки, лаштуючи йому в путь кошчкн з Южею та питвом, щоб було серед люду чим пом'янути загинлих. Полеглих в бою, замучених в сталінсько-беріївських застінках, сконалих з мрією про шматок хліба насущного. І та дорога від отчого дому до Мозолянки, де мали відбутися поминки, щедра на зустрічі з людьми. Звідси й величезні монологи-сповіді про суцність земну та долю людську, і численні авторські відступи-роздуми не лише про сьогодення, а й про майбутнє. Адже маємо не лише скалічені людські долі, а й сплюндровану землю. «Ми вже до того доруйнувалися, що й саму природу збили з пантелику. Тепер вона, як справедлива мати, рідними дітьми ображена, збирається вагаться, що з нами роби-